

Úvaha nad Obamovou bezpečnostní politikou

Jediná supervelmoc jako jsou Spojené státy se tak trochu podobá mateřské letadlové lodi. Než se otočí a změní její politika, nějaký čas to trvá. Od nové administrativy Baracka Obamy se očekávalo a očekává v zahraniční a bezpečnostní politice mnohé. Například předseda výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu České republiky senátor Jiří Dienstbier v rozhovoru pro Czech Defence Industry and Security Revue řekl: „Ve světové politice dochází k tektonickým změnám. Vítězství Baracka Obamy může být historickou náhodou, ale potvrzuje změnu myšlení v samotných Spojených státech, snahu po redefinici světové politiky po letech tragické politiky George W. Bushe.“ [1] Je tomu tak?

Obamův inaugurační projev

Jsmo uprostřed krize, řekl nový americký prezident Barack Obama hned na začátku svého jinak entuziastického a vlasteneckého inauguračního projevu. Američanům přitom zároveň nevadilo udělat z instalace svého nejvyššího představitele nákladné show, které osobně sledovalo přes milion lidí a na televizních obrazovkách miliardy. Bylo proč, pro zemi zvolení Obamy znamená nejen nástup nového etnika, což bylo před pár desítkami let nemyslitelné, ale i naději po nepříliš úspěšných osmi letech vlády George Walkera Bushe, kdy je nutné se pokusit rehabilitovat politiku. A tak si jistě nikdo nedovolil kritizovat deset plesů, které manželé Obamovi navštívili a protančili do tří ráno, aby hned týž den si prezident zopakoval mírně zpackanou přísahu, řešil Guantánamo a sešel se s ekonomickými i vojenskými poradci.

I když rozhodující je prezidentovo vystoupení v Kongresu, přesto zahraničně političtí a bezpečnostní poradci věnovali osmnáctiminutovému inauguračnímu projevu vážnou pozornost, protože mnohé signalizoval. A to zvláště pokud šlo o překonání ekonomické krize, kde nový prezident vidí východisko zvláště ve veřejných investicích, podpoře vědy a vzdělání a v řešení klimatických problémů planety. A především v tvrdé práci, čím dikcí připomněl známý projev Winstona Churchilla na začátku druhé světové války. Obama chce pomoci trpícím a skončit s drastickým čerpáním zdrojů bez ohledu na důsledky a budoucnost. USA samy mají vážné potíže, průmyslová výroba klesla o 40 %, kdež v Evropě zatím tehdy jen o 12 %, takže americká tvořila jen 68 % evropského potenciálu. Euro značně posílilo a Evropská unie je nejsilnějším světovým ekonomickým společenstvím. Proto Obama chce zlepšit partnerské vztahy s Evropou, zvláště s Evropskou unií.

Druhým vážným prezidentovým tématem byla světová bezpečnost. Obama chce hledat novou cestu k muslimským zemím. Imanentně je v tom skryta kritika Bushovy národní bezpečnostní strategie s jejím preemptivním zaměřením zdůrazňujícím vojenské řešení konfliktů. Ale vzhledem k jistému hájemství Bushe se za to Obama nechce omlouvat.

Zatímco v Iráku Spojené státy chtějí skončit, Afghánistán se má stát centrem boje proti terorismu. Cílem je znemožnit, aby se do rukou teroristů dostaly zbraně hromadného ničení, zvláště jaderné.

Ale je tu i mnoho dalších problémů: izraelsko-palestinský konflikt, Rusko, Čína, Írán, Pákistán, Severní Korea, Kuba, protiraketová obrana, energetická bezpečnost ad.

Je patrné, že před Obamou stojí nesmírně závažné problémy. Přesto chce, aby si Američané udrželi své vůdcovské postavení ve světě. Erik Best, americký novinář žijící v Praze, však neváhá nastolit otázku, zda již nenastala postamerická epocha. Tedy nástup multilateralismu.

Experti se shodují v názoru, že Obama se bude muset zpočátku věnovat především vnitřní politice propojené s ekonomikou. Zahraniční a bezpečnostní politiku zprvu ponechá převážně na Hillary Clintonové. Takže svým způsobem můžeme očekávat i návrat ke clintonovské politice, i když si prezident jistě nad svou státní tajemnicí podrží kontrolu a ve světě se bude prezentovat jako ikona *nové doby*, jakkoli ji zatím ještě příliš přesně nedefinoval.

Změna ve stylu, zčásti i v obsahu

Zatím je patrná změna ve stylu, zčásti i v obsahu, jak chce zajistit americké bezpečnostní zájmy. Pro administrativu George Walkera Bushe bezpečné bylo to, co kontrolovala, partnerské vztahy považovala za větší či menší riziko. [2] Je zřejmé, že Barack Obama se svým týmem přes vědomé úsilí se odlišit, Bushovo ekonomické a bezpečnostní dědictví jen tak lehce nepřekoná. Na jeho úspěchu je ovšem ve spolupráci se spojenci a rozhodujícími ekonomickými a bezpečnostními aktéry podstatně závislý další světový vývoj. I když od počátku nové americké administrativy bylo zřejmé, že prezident Barack Obama se bude muset primárně a možná nadlouho věnovat vnitřním ekonomickým problémům a s nimi spojenými sociálními důsledky, bezpečnostní otázky nemohly a nemohou zůstat stranou, což potvrdil i svou několikadenní cestou do Evropy a do Ruska. Nejen proto, že jsou tyto bezpečnostní problémy s ekonomickou krizí organicky spojeny a vojenské náklady ji prohloubily, ale aktuálně pro situaci v Iráku a zejména v Afghánistánu, kde není možné nezaujmout stanovisko a nepřijít s pozměněnou strategií.

Rozhodující je však Obamův projev před příslušníky americké námořní pěchoty: „Dokud budu vašim vrchním velitelem já, vyšlu vás do ohrožení jen v naprosto nezbytném případě a vybavím vás vším potřebným ke splnění úkolu. To je nejdůležitějším poučením ze všech.“ [3]

Odchod části vojáků z Iráku

V jedné věci měl Barack Obama štěstí, že se přece jen zčásti zlepšila situace v Iráku, snížil se počet teroristických útoků a daří se budovat vlastní irácké ozbrojené síly, takže bude moci začít plnit jeden ze svých předvolebních slibů a začít odtud stahovat vojenské jednotky. Sice o pár měsíců později, než původně zamýšlel, ale to není rozhodující. Spíše nelze přehlédnout, že tu chce i po tomto datu ponechat 35 až 50 tisíc vojáků, kteří by nadále připravovali irácké vojáky a byli schopni zasáhnout při zhoršení bezpečnostní situace.

O termínu odchodu tohoto kontingentu se zatím nemluví, ale dobře víme, že je obvykle delší, než se kdy předpokládalo. Zajímavým novým prvkem je Obamovo rozhodnutí, že další snižování kontingentu ponechává na velících generálech. Možná to někdo označí za alibismus, ale na druhé straně to zvyšuje odpovědnost těch, kdo jsou nejbližší konfliktu a do určité míry tato pravomoc zvyšuje i jejich sebevědomí.

V Afghánistánu je situace daleko horší

Na rozdíl od irácké situace Barack Obama dává najevo, že podstatné zlepšení situace v Afghánistánu bude považovat za primární cíl své bezpečnostní strategie. Slíbil tu zvýšit

americký potenciál o 30 tisíc vojáků, a to i z počtu jednotek stahovaných z Iráku. Zatím bylo rozhodnuto vyslat 17 tisíc vojáků, a to zvláště k obraně hlavního města Kábulu. Na veřejnost se však příliš nedostala informace, že ve stejnou dobu stáhli Američané z Afghánistánu kolem 10 tisíc vojáků, tzn. že se jedná zatím o posílení ve výši 7 tisíc vojáků. Přesto počet amerických vojáků tu činí polovinu z téměř celkového stotisícového kontingentu členských zemí NATO.

Je to již jen o deset tisíc vojáků méně, než tu měla Sovětská armáda. Někteří naši bezpečnostní a vojenští odborníci usuzují, že mít za dané situace zemi pod kontrolou by vyžadovalo tu disponovat, např. ve srovnání s kosovským konfliktem, minimálně s půl miliónem vojáků a dalšími desítkami tisíce osob v provinčních rekonstrukčních týmech, což je nemyslitelné. K podobnému číslu dospěli nedávno i američtí experti. [4]

Pokud jde o tento konflikt, nejen trvá pesimismus, ale se i prohlubuje, znovu se hovoří o tzv. afghánské pasti. U nás se o afghánském stejně jako iráckém konfliktu již od počátku psalo a mluvilo jako o specifické formě vietnamizace konfliktu. Pokud jde o Afghánistán, stačilo si vzpomenout na britskou porážku v polovině předminulého století a zejména na debakl sovětů na konci století minulého. Řešení afghánského konfliktu jako typicky asymetrického vyžadovalo proto sofistikovanější strategii, pro niž se George Bush nerozhodl, zvolil reakci preemptivního charakteru, vojenskou sílu.

V současnosti je minimálním cílem stabilizovat afghánskou vládu, schopnost čelit Tálibánu a ničit struktury *al-Ká'idy*. Nezdá se však, že by dosavadní afghánský prezident Karzání Američanům vyhovoval. O šíření demokracie se již také nemluví. Spíše se objevují úvahy o způsobu odchodu z této válkami ztroušené zemi. Např. francouzský ministr obrany Herve Morin vyzval sice k pomoci afghánským silám, ale i k diskuzi, kdy tuto misi ukončit. [5] Nelze zapomenout, že Američané také chtěli rozuzlit situaci ve Vietnamu eskalací války, zvýšením počtu vojáků, ale debakl byl o to větší. Ať se to zdá absurdní, tak představa, že pošleme-li i my více vojáků do Afghánistánu, zvýší se jejich bezpečnost, je mylná. Může to totiž paradoxně zvýšit odpor proti aliančním silám, stále větší počet Afghánců je bude považovat za okupanty.

Bezpečnostní odborníci proto kritizují Západ a konkrétně vedení Aliance, že nedokáže přijmout jasnější strategii. Není to však zcela pravda. Zatím se ale jen realisticky ustupuje, toleruje šaría, burky a zčásti i umírněný Tálibán, který řeší problémy lidí často efektivněji než místní samospráva a policie. Prostí Afghánci dávají najevo, že koaliční vojska ztratila jejich důvěru. Korupce i produkce opia roste. Prostředky vložené do infrastruktury, např. školství a zdravotnictví, mají minimální efekt pro nedostatek učitelů a nedostatečnou kvalifikaci lékařů pracovat s moderní zdravotnickou technikou.

Trístapadesátitisícovou provincii Lógar přitom podle informace pracovníků našeho rekonstrukčního týmu drží v šachu 120 talibánců. Barack Obama jmenoval zvláštním představitelem US pro Afghánistán a Pákistán Richarda Holbrooka.

V posledních měsících se situace v Afghánistánu zkomplikovala zvláště proto, že se zhoršila situace v Pákistánu. Strategii Baracka Obamy je zaangažovat pro řešení situace v tomto prostoru Rusko, Indie a Čínu. Mezi bezpečnostními experty začíná být shoda v tom, že zatímco irácký konflikt byl Bushovou válkou, Afghánistán je válkou Obamovou a úspěch či neúspěch bude již spojován s jeho prezidentstvím.

Proto se Obamova administrativa rozhodla jednat, změnit velení s jasným záměrem změnit i strategii. Pentagon nahradil vrchního velitele sil USA a NATO v Afghánistánu generála Davida McKiernana necelý rok poté, co se velení sil v Afghánistánu ujal. Ministr obrany USA

Robert Gates na pondělní tiskové konferenci oznámil, že McKiernana požádal o rezignaci, neboť v Afghánistánu je třeba postupovat nově. Velitele mezinárodních sil pro podporu bezpečnosti (ISAF) generála Davida McKiernana Gates navrhl nahradit generálem Stanleym McChrystalem, bývalým velitelem zvláštních jednotek na základně ve Fort Braggu v Severní Karolíně. McChrystal působil ve sboru náčelníků štábů americké armády. [6] Jde o velmi závažný personální zásah a otázkou je, jak se osvědčí.

O novém sofistikovanějším přístupu USA svědčí i plán pro případ zhroutilí situace v Pákistánu, který má podle jedněch údajů 35 jaderných hlavic a chce jejich počet do roku 2020 zdvojnásobit; podle jiných údajů jich již nyní má mobilně umístěno na autech a železničních vagónech 80 až 100, což představuje vážné nebezpečí. Američané pohyb těchto zbraňových systémů kontrolují nejen pomocí družic, ale v případě kritické situace se připravuje dostat je nasazením speciálních sil pod přímou kontrolu.

Co bude s americkým radiolokátorem

Obamův projev před oběma komorami amerického parlamentu k rozpočtu na příští fiskální rok naznačil, že Američané nejen oddálí, ale pravděpodobně v rámci úsporných opatření i zruší plány na stavbu protiraketového systému ve střední Evropě. I americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová při návštěvě Karla Schwarzenberga připustila, že by USA mohly od protiraketového štítu upustit, kdyby byli úspěšní v diplomatickém jednání s Íránem. Pro Obamu by bylo efektivnější dohodnout se s Ruskem a s dalšími jadernými mocnostmi a zeměmi na snížení jaderného potenciálu, jehož udržování a posilování je enormně finančně náročné. [7] Obama také po rozhodnutí zrušit americkou základnu v Kyrgyzstánu potřebuje ruskou podporu pro transport přes ruské území. Nemluvě o širší pomoci a zlepšení vzájemných vztahů obecně.

Hlavním argumentem odmítavého stanoviska dislokace americké protiraketové obrany ve střední Evropě ve Spojených státech stále je, že systém je málo spolehlivý a ze všech stávajících už nasazených druhů protiraketové obrany nejméně potvrzen úspěšnými testy. Oddálení nebo dokonce zrušení rozhodnutí o budování americké protiraketové obrany v Evropě by mohlo být americkým ústupkem Rusům. I kongresmani mohou dát přednost obraně proti raketám se střední a krátkou dráhou doletu. Osud radiolokátoru jako ústupek je závislý i na vývoji v Íránu.

Objevují se i dohady. Jak prozradil dobře informovaný ruský deník Kommersant, Obama nabídl ruskému prezidentovi Medvěděvovi ustoupit od projektu, pomůže-li Rusko „vyřešit problém íránského jaderného programu“. Zpráva byla dementována. Ruský prezident Dmitrij Medvěděv k tomuto úniku informací řekl: „Rusko se hodlá zabývat pouze konkrétními návrhy na protiraketovou obranu, které by uspokojily americké, evropské a ruské bezpečnostní zájmy. Spolupracujeme tímto způsobem v naprosté shodě s našimi americkými partnery ve věci íránského jaderného programu.“ [8]

Barack Obama v reakci na dopis Medvěděvovi uvedl: „V žádném případě to nesnižuje mé odhodlání zajistit, aby Polsko a Česká republika a další členové NATO plně požívali partnerství aliance a podpory USA, pokud jde o jejich bezpečnost.“ [9]

Je jisté, že rozhodujícím faktorem bude vždy hodnocení Íránu jako bezpečnostní hrozby. Vysláním družice dokázal, že má v podstatě i podmínky v blízké době vyrobit i balistickou střelu dlouhého doletu. Střela Šaháb-3 zatím doletí do vzdálenosti 2100 km. (Vytvářená střela Šaháb-4 má mít dolet 1800-3000 km, Šaháb-5 3500-4000 km.) Bezpilotní letadlo dosáhlo

vzdálenosti tisíc kilometrů, tj. území Izraele, a zjevně shromažďuje i jaderný potenciál a pracuje na jaderné pumě. V současné době má údajně štěpný materiál na výrobu jedné atomové pumy, s níž se válka ovšem začít nedá. Zkomplikovat situaci v oblasti v případě útoku např. na izraelské území však určitě ano. Je ovšem otázkou, zda by se o to Írán pokusil, když by musel počítat s daleko razantnější odvetou daleko lépe jaderně vyzbrojeného Izraele.

Ani tento soud však nemusí být přesvědčivý, některé prameny uvádějí, že k obohacování uranu je třeba 50 tisíc odstředivek a Írán jich tolik nemá. Podle Světa viděným internetem (ČRo 6) Írán stále pokračuje v obohacování uranu, které mu zakazují rezoluce OSN. Další čas na výrobu jaderné zbraně mu poskytla i nabídka přímého dialogu, kterou mu učinil prezident Barack Obama. Izraelské vojenské zdroje odhadují že Teherán svou první jadernou zbraň vyrobí během příštích 12 měsíců. Tento odhad vychází z íránského oznámení, že v provozu je už sedm tisíc odstředivek na obohacování uranu. Kdyby všechny pracovaly dnem i nocí sedm dní v týdnu a na maximální kapacitu, mohly by vyrobit dostatečné množství uranu obohaceného na příslušnou úroveň k výrobě bomby za 60 dní. Američané soudí, že Írán dokáže za 12-18 měsíců vyrobit 60 jaderných pum. [10]

Samozřejmě, pumu je nutné testovat, čímž se práce na jaderných zbraních prozradí. K těmto rozhodně nedošlo, takže vlastnictví štěpného materiálu ještě neznámá přesvědčivou hrozbu. Bez navigace ze satelitů se přesnost zásahu pohybuje v toleranci několika kilometrů, v závislosti na atmosféře v místě cíle, a proto je třeba směr střely korigovat. Jinak se výsledek rovná ostřelování Izraele raketami Hamásu.

USA jsou však schopny v případě ohrožení zakódovat celosvětový navigační systém GPS. Místo přesnosti zásahu do 100 m od plánovaného cíle může dojít k chybě o dva až tři kilometry. Příprava střely k odpálení vyžaduje týdenní až několikaměsíční přípravu, což by satelity odhalily. Navíc je íránská raketová základna pod kontrolou jednoho z ruských radiolokátorů. O snaze Íránu získat jaderné zbraně svědčí i fakt, že odmítl ruskou nabídku dodat štěpný materiál. [11] Úvahy o podmíněnosti budování protiraketového štítu vývojem vztahů s Íránem explicitně potvrdil Barack Obama i před českými občany na pražském hradním nádvoří na začátku dubna 2009. [12] Z jeho vystoupení bylo patrné, že tento problém zcela evidentně chápe jako součást svého úsilí o odstranění jaderného potenciálu, a to především ve spolupráci s Ruskem.

Změní zvolení Obamy postoj české veřejnosti k radiolokátoru?

Zatímco levice u nás přijala zvolení Baracka Obamy vesměs pozitivně, [13] pravice a jí nakloněná média reagovala rozpačitě až rozporně či negativně. [14] Na jedné straně volbu oficiálně a formálně přivítala, na druhé projevila skepsi, zda bude schopen řešit nahromaděné problémy. Nejlépe to prezentuje Kemelův vtip v MF DNES, na němž jsou karikatury odcházejícího prezidenta Bushe procházejícího se s novým prezidentem Obamou, pod nímž je napsáno, co říká Bush svému nástupci: „Írák, Afghánistán, Rusko, Čína, Írán, bankovní krize a pořád dokola... Nevím jak USA, ale já už potřeboval změnu jako sůl...“ Je proto překvapivé, že v témže listě Roman Joch lituje, že nebyl zvolen McCain. Aby snad nadále prohloubil všechny krizové faktory vzniklé za republikánské vlády?

Není proto žádným překvapením, že Václav Dolejší a Jan Gazdík (A s ním přijde radar daleko snáz, MF DNES 6. 11. 2008) už v názvu článku chtějí využít situace ke změně postoje české veřejnosti k dislokaci radiolokátoru na našem území. S Barackem Obamou údajně přichází i radar, „paradoxně vzroste i šance, že v českých Brdech bude stát americký radar

hlídající nepřátelské rakety". Autoři si na pomoc pozvali i sociology, navíc šéfy agentur pro výzkum veřejného mínění, Jana Hartla a Jana Hermanna (ten dokonce upřímně přiznává, že výjimečně hádá z křišťálové koule). Ti jim potvrdili, že by nová tvář v Bílém domě mohla „alespoň částečně změnit odpor dvou třetin české veřejnosti vůči radaru“, a to zvláště třetiny nerozhodnutých. I zlomit odpor sociálních demokratů. Jenže realita se i ve světle nových sociologických výzkumů ukázala jiná, přesněji stejná a kritičtější: proti dislokaci je 70 % respondentů.

Autoři, z nichž alespoň jeden by mohl být pokládán za vojenského odborníka, spoléhají na to, že na příštím summitu Severoatlantické aliance bude protiraketový deštník „jasně začleněn do NATO“. Veřejnosti však dluží vysvětlení, stejně jako Strana zelených, jak si toto podřízení představují, když Aliance přímo žádnými vojenskými jednotkami nedisponuje, ty jsou pod národními veleními. Vysvětlovat by měl i náš velvyslanec při NATO, nyní ministr Fischerovy vlády Štefan Füle. Tvrdí sice, že základna není namířena proti Rusku, ale neříká, proč váhající polská vláda vzápětí po rusko-gruzínském konfliktu s dislokací americké protiraketové základny souhlasila.

Pokusy začít jednat s Íránem

Americký prezident dává jasně najevo, že chce s Íránem jednat, jmenoval pro to i zmocněnce Dennise Rosse. Obama šel i dál, nabídl v poselství s perskými titulky Teheránu smír. Učinil tak v dosud bezprecedentní videonahrávce k Novému roku, tj. k íránskému Novému roku, na začátku příchodu jara.

Nabízí v něm diplomatické jednání a konstruktivní spolupráci: „Moje administrativa je teď rozhodnuta řídit se diplomacií, která řeší celou škálu otázek a posuzuje konstruktivní vztahy mezi Spojenými státy, Íránem a mezinárodní komunitou.“ [15]

I když se poselství nesetkalo okamžitě s kladnou odezvou, protože nový americký prezident byl nejvyšším duchovním vůdcem ajatolláhem Alí Chameneím označen za pokračovatele George Bushe, vstřícný krok byl učiněn a Obama tak plní své předvolební sliby. Bohužel se to stalo v okamžiku, kdy se objevily zprávy, že Izrael se údajně chystá udeřit balistickými střelami typu Jericho na Írán. Cílem má být především těžkovodný jaderný reaktor. I když jde o komplikovaný cíl, útok je realizovatelný, protože Írán dosud od Ruska neobdržel protiraketový systém S-300. Ruští představitelé vězí tuto dodávku na vývoj mezinárodní situace. [16]

Možná redukce amerického vojenského rozpočtu

Finanční a ekonomické krize v USA pravděpodobně povede i ke snahám snížit vojenský rozpočet. Hovořil o tom i staronový ministr obrany Robert Gates. Přes opačné názory části českého tisku se těžko bude opakovat současná situace, kdy Pentagon čerpá 716 miliard USD (z toho téměř dvě stě na vedení vojenských konfliktů). Podle agentury Reuters a zpravodajství z Kongresu by se vojenské výdaje měly snížit o desetinu (na 515 miliard USD bez snížených válečných výdajů) a na protiraketové systémy o pětinu, z deseti na osm miliard USD ročně.

Americký viceprezident Joseph Biden na bezpečnostní konferenci v Mnichově na začátku února řekl: „Je čas parafrázovat prezidenta Baracka Obamu – pro vztahy s Ruskem zmačknout tlačítko reset a revidovat mnoho oblastí, v nichž s ním můžeme spolupracovat. Nesmíme ale s Ruskem souhlasit se vším.“

První signál se předtím ozval v britském listě The Times, že Obama chce nabídnout Rusku snížení jaderného potenciálu o 80 %, tj. neuvěřitelné snížení z cca 5000 jaderných hlavic na obou stranách na pouhých 1000 kusů. Bezpečnostní a vojenští odborníci postřehli, že takové rozhodnutí vzhledem k 25 tisícům existujících jaderných pum jaderných zemí nemůže být bilaterální, ale multilaterální záležitostí. Američané ovšem nemají v rozhodovacím prostoru dostatek síly, aby donutili Rusko tak razantně snížit jaderný potenciál, jsou oslabeni krizí zatím víc než Rusko. Snížit potenciál potřebují, protože proti němu nejsou schopny vybudovat dostatečnou obranu. Rusko má 526 balistických raket. Např. rakety Topol-M nebo SM-24 mohou nést šest až deset jaderných náloží. Protiraketová obrana USA, která plánuje instalovat 250 až 300 antiraket, je proti tomu bezmocná, nemluvě o té ve střední Evropě s radiolokátorem u nás a 10 receptory v Polsku. Ovšem stejně tak by se Rusko neubránilo jadernému úderu americkému. Rozhodnutí Baracka Obamy snížit jaderný potenciál je myšleno naprosto vážně, tento záměr se stal i zásadním obsahem jeho pražského vystoupení v dubnu roku 2009. Plánuje se i snížení výdajů na protiraketovou obranu o 1,2 miliardy USD; republikáni se však proti tomuto záměru postavili.

Změna Obamovy zahraniční politiky se začíná rýsovat

Jakkoli Barack Obama zčásti překvapil přitvrzením v Afghánistánu, v Iráku své sliby začíná plnit. Je patrné, že se odklání od Bushovy preemptivní strategie zdůrazňující vojenskou sílu a začíná se orientovat spíše na diplomatická jednání. Zatím je to nejpatrnější nejen ve vztahu k Íránu, kde chce jednat, ale i k Rusku, kde zamýšlí překonat ochlazení vztahů po rusko-gruzínském konfliktu a tzv. plynové krizi. I když hodlá udržet americké prvenství, leadership, přesto několikrát řekl, že toho chce dosáhnout především v dobrých vztazích se spojenci. Co je ovšem nejdůležitější, co prohlásil před příslušníky námořní pěchoty, nechce je vést zbytečně do vojenských konfliktů. V těchto slovech se od George Bushe distancoval nejpřehlasněji. Určitý úspěch Obamova politika již zaznamenala: díky jeho vlivu skončil izraelský vpád do Gazy dříve, než kdokoli očekával.

Je patrná i jiná částečná změna Obamovy zahraničně politické orientace. Již dlouho se hovoří o reorientaci na Asii. Potvrdila to svou první cestou Hillary Clintonová do Japonska, Indonésie, Jižní Koreje a hlavně Číny. Jistě i proto, že tyto země jsou silnými věřiteli Spojených států, které potřebují, aby tyto země nadále kupovaly americké vládní obligace. I Barack Obama jako první návštěvu před anglickým premiérem Gordonem Brownem přijal japonského premiéra.

Mezi bezpečnostními experty převládá názor, že od prezidenta Baracka Obamy se očekává větší důraz na multilateralismus jako protiklad unilateralismu při prosazování cílů i jako axiologická hodnota v souladu s evropskou politikou human security.

První dekáda 21. století ukázala, že svět potřebuje takové Spojené státy, jejichž vůdcové jsou si vědomi globálních, všelidských potřeb. Odpovědné vůdcovství Washingtonu je zvláště důležité v situaci, kdy limitované možnosti planety i krize spotřeby ukazují na nutnost pozměnit americký model způsobu života.

Text byl zpracován v rámci výzkumného úkolu MSM 0021620841.

Použitá literatura a poznámky:

- [1] Česku chybí koncepce zahraniční a bezpečnostní politiky. Rozhovor se senátorem Jiřím Dienstbierem. *Czech Defence Industry and Security Revue* 2/2009, s. 12.
- [2] Základem bezpečnostní politiky vlády George Bushe byla **vojenská strategie z roku 2002**, která předpokládala, že ozbrojené síly USA mají být schopny: (i) zcela ochránit Spojené státy; (ii) udržovat ozbrojené síly schopné odstranit agresi a nátlak ve čtyřech kritických regionech - v Evropě, severovýchodní Asii, východní Asii a na Středním východě či v jihozápadní Asii; (iii) čelit agresi současně ve dvou regionech; (iv) být schopné svrhnout nepřátelský režim a okupovat zemi v jednom z těchto konfliktů „v čase a v místě naší volby“.
- [3] Projev amerického prezidenta na námořní základně v Camp Lejeune. *ČTK* 27. 2. 2009.
- [4] Podle propočtů RAND Corporation z ledna 2009 vojenský úspěch v Německu vyžadoval sto vojáků USA na tisíc německých obyvatel. V Kosovu a v Bosně byl tento poměr 20 vojáků NATO na tisíc obyvatel. V Somálsku, kde operace selhala, to bylo pět vojáků na tisíc obyvatel; za druhé světové války v Japonsku byl zpočátku stejný poměr, ale odlišný výsledek. Tyto propočty naznačují, že na rok 2010 plánované navýšení vojáků v Afghánistánu, který má 32 milióny obyvatel, na 90 tisíc je nedostatečné: znamená přibližně tři vojáky na tisíc obyvatel. K dosažení stejné úrovně vojenských sil jako v malém Kosovu (11 tisíc km² ve srovnání s přibližně 650 tisíci km² Afghánistánu) budou Spojené státy a NATO potřebovat více než 600 tisíc vojáků v poli.
- [5] Projev ve Středisku pro strategická a mezinárodní studia v New Yorku. *CNN*, 2. 3. 2009.
- [6] Šéf Pentagonu Robert Gates, který Afghánistán navštívil na jaře roku 2009, novinářům řekl, že má za to, že v době, kdy Spojené státy mění svou strategii v Afghánistánu, je nový přístup zcela nezbytný. „Tohle je správná doba ke změně, naše mise vyžaduje nové zamyšlení a nové přístupy od armádního velení,“ řekl Gates. Oznámení o změně amerického vrchního velitele v Afghánistánu podle agentury AFP znamená, že generál McKiernan, který svou funkci v Afghánistánu zastával od června 2008, už nemá nezbytnou důvěru ministerstva obrany. Američtí úředníci podle agentury Reuters odmítli říci, proč konkrétně se Gates rozhodl McKiernana nahradit. Změna ale prý jasně zapadá do nového strategického plánu prezidenta Baracka Obamy pro Afghánistán a Pákistán. McKiernan byl označován za jednoho z hlavních architektů strategie masivního zvyšování americké vojenské přítomnosti v Afghánistánu, podle níž by se do konce letošního roku měl počet amerických vojáků v Afghánistánu zhruba zdvojnásobit na 68 000 vojáků. Na konci loňského roku bylo v Afghánistánu asi 32 000 amerických vojáků. McKiernan prosazoval, aby se příští rok počet vojáků dále asi o 10 000 zvýšil. To podle agentur bylo v rozporu s názorem Gatese, který nechtěl, aby počet amerických vojáků v Afghánistánu přesáhl hranici 68 000 mužů. Nový plán prezidenta Obamy pro Afghánistán a Pákistán počítá kromě navýšení vojenské síly, aby se předešlo zhoršení bezpečnostní situace, také s nárůstem civilní a rozvojové pomoci, jakož i s usmířením mezi vládou v Kábulu a některými složkami hnutí Tálibán. Zdroj ČTK 12. 5. 2009.
- [7] **Obamův protijaderný program:** (i) vyjednat letos s Ruskem novou smlouvu o snížení stavu strategických zbraní, (ii) prosadit ratifikaci smlouvy o zákazu zkoušek jaderných zbraní, (iii) posílit smlouvu o nešíření jaderných zbraní, (iv) zvýšit mezinárodní inspekce a zajistit sankce za porušování dohod, (v) vybudovat nový systém civilní atomové spolupráce.
- [8] Rusko nechce spojit protiraketový štít USA s Íránem. *Právo*, 4. 3. 2009, s. 1.
- [9] Tisková konference Baracka Obamy v Bílém domě. *CNN*, 3. 3. 2009.
- [10] Svět viděný internetem 30. dubna 2009, 19:10:00. O pravděpodobnosti izraelského útoku na Írán a špatném rozhodnutí Iveti Radičové. Připravila Gita Zbavitelová.
- [10] MATYÁŠ, J. Írán o svých raketách blufuje. *Lidové noviny*, příloha Orientace, 7. 3. 2009, s. 25.
- [12] V *Newsletteru* amerického velvyslanectví Prague, Czech Republic, v článku pod názvem Americký prezident Barack Obama byl 4. a 5. dubna v Česku, se o tom píše: Na Pražském hradě přednesl projev, ve kterém představil ambiciózní plán na jaderné odzbrojení. Ve své řeči navrhl opatření ke snížení nebo případně odstranění jaderných zbraní, zastavení šíření tohoto druhu výzbroje do dalších zemí a zabránění teroristům v získání nukleárních střel nebo materiálu. Prezident Obama také uvedl, že nebude nutné budovat protiraketový štít, pokud Írán odstoupí od svého vojenského jaderného programu. Podle něj je nutné dodat větší váhu smlouvě o nešíření jaderných zbraní, na druhou stranu však také zajistit přístup k mírovému využití nukleární energie. „A právě tak, jako jsme ve 20. století bojovali za svobodu, musíme se spojit ve prospěch práva všech lidí žít v 21. století oprostěni od strachu. A jako jaderná mocnost, jako jediná jaderná mocnost, která atomovou zbraň použila, mají Spojené státy morální odpovědnost konat. Nemůžeme v tomto úsilí sami uspět, ale můžeme je vést a zahájit. A tak dnes jasně a s přesvědčením prohlašuji, že Amerika se zavazuje usilovat o mír a bezpečí světa bez jaderných zbraní. Nejsem naivní. Tohoto cíle nebude dosaženo rychle, možná to nebude za mého života. Bude to vyžadovat trpělivost a vytrvalost. Ale musíme také ignorovat hlasy, které nám říkají, že se svět nemůže změnit.“ Obama se také v Praze zúčastnil summitu EU-USA, na kterém Evropu vyzval k přijetí Turecka do EU a k tomu, aby se ujala části vězňů z Guantánama.

- [13] Např. z blogu *simindr.cz*: ... americký sen žije, že Amerika má úžasnou schopnost proměňovat se, hledat v sobě to lepší a odstraňovat chyby, kterých se dříve dopustila. A opravdu – zřejmě žádný jiný národ v sobě nemá tak jasné zakódované mechanismy, jak se posouvat kupředu, jak vyrovnávat excesy, jak přehodnocovat špatná rozhodnutí. Zřejmě žádný jiný národ není připraven nacházet odvahu k novým rozhodnutím, novým cestám... Nad tím vším vládne víra ve schopnost měnit vlastní osud a připravenost a vnitřní síla nést za něj odpovědnost. „Yes, we can,“ je mantra, kterou Obama ve svém projevu několikrát zopakoval a která charakterizuje podstatu Ameriky. Ano, dokážeme to. Protože to za nás nikdo jiný neudělá, protože jsme zvyklí usilovat o lepší osud a o lepší budoucnost svých dětí. Může to znít někomu směšně, ale jaký přesvědčivější a větší ideál znáte? Obamovi se podařilo něco úžasného – v době, kdy po celém světě vládne obecné znechucení politikou, cynismus, bezmoc vůči „těm nahoře“, podnítil a naplnil nadšením milióny lidí, přesvědčil je o tom, že mohou snít, doufat a snažit se, že i jejich individuální pomoc, zájem, zaujetí a nadšení mají hluboký smysl, protože jen díky každému zvlášť je možné získat společnou sílu. Zmobilizovat takovou pozitivní energii naděje se zdá být v dnešní době téměř neuvěřitelné a zaslouží to ten nejvyšší obdiv... Obama je prvním zosobněním politika 21. století – a nejlépe to vystihuje jeho využití nejmodernějších komunikačních technologií dneška.
- [14] Za mnohé názor Romana Jocha na *blogu.idnes*: Barack Obama jako prezident začal tím, že projevil značný chlad vůči svým přátelům (Polsko, Velká Británie, Česká republika), a značnou vstřícnost vůči svým nepřítelům (Irán, Severní Korea). Tak se osobně poklonil králi Saúdské Arábie – země, kde jsou dívky bičovány za to, že byly znásilněny, a stařeny bičovány za to, že jim sousedé koupili jídlo (chápete, byli to muži-sousedé, nikoli rodinní příslušníci, a ta stařena byla s nimi - hrůza, hrůza - sama bez přítomnosti mužského rodinného příslušníka!). Poklonil se věru vrchnímu Saudovi převelice hlubokým předklonem; takovým, že si hleděl na špičky vlastních bot!
- [15] Poselství Baracka Obamy k iránskému Novému roku. *DPA*, 20. 3. 2009.
- [16] BBC 20. 3. 2009 podle serveru *IsraelINN.com*, s odvoláním na saúdskoarabský deník al-Watan.

Podstata a kořeny spojení také mezi Evropou a Severní Amerikou leží v oblasti hospodářské. Silné, tradiční a prosperující ekonomické transatlantické vazby byla nejpозději se vznikem NATO dána jasná a institucionální vazba vojenská, bezpečnostní a politická. Pokud existují jakékoliv náznaky eroze tohoto spojení, měly by pramenit z hospodářské vazby a jejích proměn.

Skutečně, význam transatlantické hospodářské vazby relativně klesá a lze vypočítat přímou souvislost mezi rostoucí obchodní výměnou napříč Tichým oceánem, dále relativně klesajícím obchodem přes Atlantik a současným permanentním rozšiřováním NATO a „transformací“.

Mezi největšími obchodními partnery USA je ale stále větší počet států ležících na březích Pacifiku – v Asii, Severní a Jižní Americe (Kanada, Mexiko, Čína, Japonsko, Malajsie, Brazílie, Thajsko, Singapur, a další státy sdružené v rámci APEC – organizace Asijsko-tichomořské hospodářské spolupráce) a Indii. Jakkoliv je v souladu s pokračující ekonomickou globalizací patrný trvalý růst mezinárodního obchodu přes Atlantik, jeho relativní význam ve srovnání zejména s výše uvedenými zeměmi je pro USA klesající. (...)

Evropa nepředstavuje pro USA nepřítele, ale hrozí jí, že se stane pouze periferní oblastí bez zvláštního významu. Nenajdou-li Evropané v sobě dostatek rozhodnosti, odvahy, trpělivosti a odpovědnosti, mohou se negativní předpovědi vyplnit velmi rychle. NATO je osvědčeným nástrojem společného zájmu, stále se těší prestiži a důvěře, které mohou být rychle ztraceny. Jedno je jisté, budoucnost NATO je v rukou evropských spojenců více než kdy dříve.

Jan Závěšický

Budoucnost NATO leží v rukou evropské odpovědnosti

http://www.natoaktual.cz/budoucnost-nato-lezi-v-rukou-evropske-odpovednosti-f9p-/na_analyzy.asp?c=A090518_140835_na_analyzy_m02 (18. 5. 2009)